

Az Ismeretlen Katona...

Állítsuk föl a világ minden részén nyugvó hőseink szimbolikus sírját. — Az Ujság akcióját az Ismeretlen Katona sírhantjának fölállítására örömmel és helyesléssel fogadták. — Szurmaj Sándor báró, Petrovich Elek, Liber Endre és Zala György nyilatkoznak.

A millenáris emlékmű előtt kell helyet adni az Ismeretlen Katonának.

Magyar ember ha elvetődik idegen földre, leveszi kalapját az Ismeretlen Katona emléke előtt, aki meghalt hazája győzelméért. A hála kérkedően állította azt az emléket, melyet a kárvallottja is borongó tisztelettel környékez.

Idegen ember ha elvetődik magyar földre, nincs hol levegye kalapját. A legyőzöttek is van ismeretlen katonája, de a sírnak nincs emléke.

Miért nincs? Trianon nem tiltja, mint a fegyveres élő katonát. Genfben összeült a nemzetek társasága s az asztal végén nekünk is terítették. Talán már nem szerénytelenség, provokáció, ha azt mondjuk: egy olyan kicsike követ hadd állítsunk mi is, egy kicsike mécsset gyujtsunk mi is a hiába elvérzetteknek.

Nem láthat benne senki békebontót s amint valaki javasolta, már nem ellenezheti senki itthon: állítsunk emléket a magyar ismeretlen katonáknak!

Bár szemünkbe döröghetnék: nincs hozzá jussotok, mert nincs elesett katonátok! Bár ne volna! De van. Megvan a névsoruk végtelen hosszú lajstromokba szedve, megvannak az özvegyek, az árvaik végtelen sorban, gyászba és inségbe sorvadón. S a boldog népegy győzelme helyett megvan a nemzeti fájdalom, nem kisebb, mint ama győzelem. Ez a fájdalom is büszkén tarthat számat dicsőségre, mert az eltűnt nemzetnek éppen a becsülete és a szélszótart csontok a magyar férfierőnek dacos hirdetői.

Van jogunk, hogy holtjainkat úgy tiszteljük, mint a győzelmeseit, van okunk, hogy emléküknél oltára legyen, melyen könynyeinket elsírhatjuk. Egy picike emlékkő ott az ezeréves dicsőség oszlopsora mellett, a múlt és jelen hasogató ellentéte mint serkenetés a jövő számára — vajjon szerénytelen kívánság annyi kiontott vér, annyi elvesztett föld ellenében?

Ha rajtam állna, alázatos küldöttség menne az égtájak irányában és szólna a boldogokhoz: adjatok földet földért. A Kárpátok öle helyett Limanova földéből, a dus Bánátért Sabác homokjából, Erdély bérci helyett Brassó köveiből. Csak annyit, amennyi egy özvegy kosarába, egy árvalány kötényébe, egy árvaifü kalapjába fér. Elvinnék haza, a haza szívébe és összevegyítünk egy kicsike halomba, hadd vegyüljön össze a magyar vér, mely beleszikkadt ebbe a földbe, körülölelnék védő kőburkolattal s ez lenne a magyar Ismeretlen Katonának emlékköve és képletes temetője egyaránt.

A Magyar Ismeretlen Katona sírhantja helyül minden képpen a millenáris emlékmű előtt levő tér kínálkozik legalkalmasabbnak. Azt a helyet ajánlja az Ujság és indítványára felől megkérdezte az illetékesek véleményét, akik a következő nyilatkozatokat tették:

SZURMAY SÁNDOR BÁRÓ ALTÁBORNAGY,
volt honvédelmi miniszter:

— Szébb és nemesebb gondolatot el sem tudok képzelni, minthogy megalkossuk a nagy hadviselő államok példájára mi is hőseink közül az ismeretlen katona sírját.

Szívből gratulálok az Ujság-nak, hogy a gondolatot abban a formájában, hogy a főváros legszebb helyén, a milleniumi emlékmű tövében helyezték el sírhantot, felvetette.

Szébb és alkalmasabb hely erre tényleg nincs, mert télen-nyáron forgalmas, művészileg szépen kiképzett térség és maga a milleniumi emlékmű valószínűleg igazán helyes a magyar históriának, ahogya igazán helyes a magyar históriának az öt és fél éven keresztül hősiességek verkedett magyar katona. Gyönyörű szimbólum volna az azoknak a fájdalom, bőségesen elhúzódó sírhantoknak, amelyek szépen a harc-tereken húzódnak el. Nem szolgálhat ellenvetésül az ismeretlen katona sírhelyének létesítésekor, hogy a Ludovika előtt felállították a névtelen hősök emléksobrát. Eltekintve attól, hogy ez a szobor távol van a város forgalmas részétől, egészen lokális jelentőségű s nem fejezi ki azt a nagy gondolatot, amelyet hivatva van az ismeretlen katona sírhantja szolgálni, ahová elvihetnek virágokat a flukat vesztett anyák, a férjüket siratók hadiözvegyek és az atyjukat gyászoló árvaik.

— Véleményem az, hogy

az ismeretlen katona sírhantját feltétlenül meg kell alkotni,

még pedig éppen a milleniumi emlékoszlopnál, mert ezt semmiképpen sem bontaná meg az emlék művészi hatását. Mindenki hálás lesz az Ujság-nak, amiért ezt az eszmét felvetette és nem kételkedem, hogy az rövid időn belül testet is ölt.

PETROVICH ELEK,

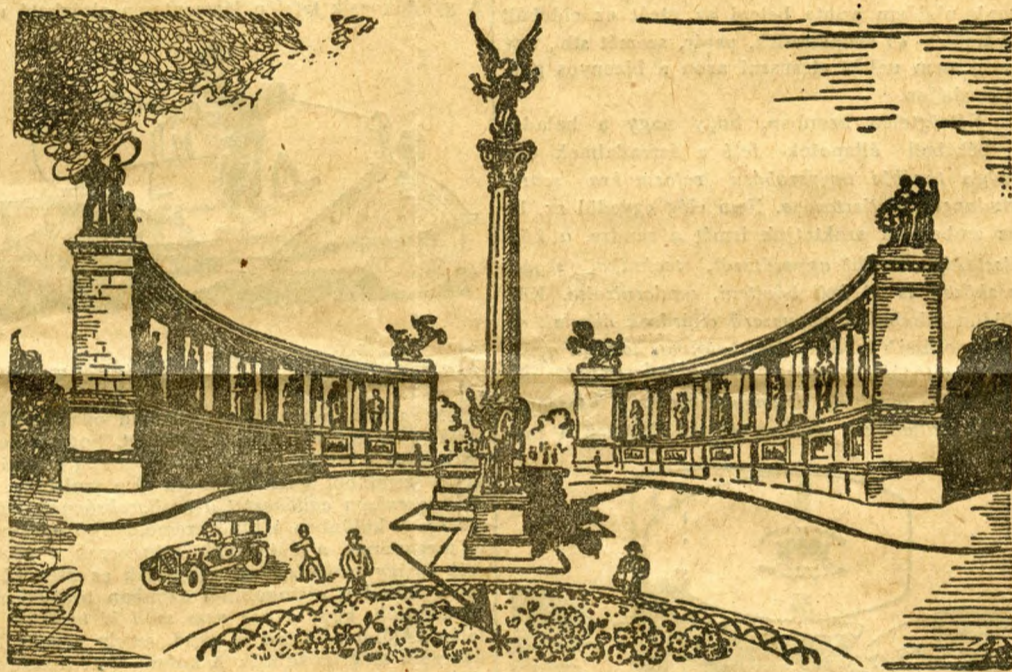
a Szépművészeti Múzeum igazgatója.

Az Ismeretlen Katona sírhantjának a milleniumi emlékmű előtt való elhelyezését helyesnek és szerencsésnek tartom. Minden feltétel megvan ezen a helyen, amelyhez éppen ennél a bensőséges kegyeleti célt szolgáló emléknél szükség van. A milleniumi emlékmű előtt egészen különleges történelmi levegője van, mert hiszen valósággal megelevenedik ott a magyar történelem. Másrészt azért volna szerencsés választás, mert forgalmas hely, ahol sokan elhaladnak és így mindenki felkelhetné az emléket a világháború katonái iránt érzett kegyeletnek érzését.

LIBER ENDRE DR.

tanácsnok, akinek a hatáskörébe a képzőművészeti ügyek tartoznak a városházán, így nyilatkozott a hősök emlékének megőrkítéséről:

— A főváros teljes mértékben méltányolja a hősök emléke megőrkítésének jelentőségét és a maga részéről minden igyekezettel arra törekszik, hogy ez a gondolat az ország fővá-

rosához, de mindenekelőtt a hősök emlékéhez méltó módon való elhelyezését. A tanács 5000 aranykoronát, közel 80 milliót iránzott elő erre a célra. Mielőtt azonban monumentálisabb emlékmű felállításába belemenne volna, emlékez felállításába jóval nagyobb összeg, kétszázötven millió kell, a főváros megőrkítette a saját hősi halottainak emléket. A városi központi alkalmozott emlékére a gyönyörű, díszes márványtáblát állítottunk fel az új városháza épületében, hasonlóképpen elkészítették emlé-

lékműveiket az elektromos művek és a vízmű is, míg a gázgyár most tervezi a hősi halottainak emléket őrző mű létesítését.

— Ami a nagyszabású emlékmű tervének megvalósítását illeti, úgy tudom, hogy Zichy Géza gróf elkészítette egy tervet, monumetális emlékmű tervét, amely a Gellérthegy főfrontján akarja elhelyezni ezt a nagyszabású és allegorikus szobor-csoportozatot. Magát a tervet nem ismerem és így azhoz nem szólhatok hozzá, kétszázötven azonban, hogy annak kivitele, ami körülbelül

Az Arc de Triomphe a francia ismeretlen katona sírhantjával.

a Gellérthegy felé elhordását tenni szükségesé,

rendkívül költséges volna. Az emlékmű gondolatát a főváros a maga részéről állandóan napirendjén tartja. A megvalósítás azonban csak akkor lehetséges, ha nagyszabású és monumentális terv kerül ki a kivételre, mert Budapest székesfővárosának, mint az ország központjának ügyelnie kell arra, hogy a mű valóban méltó és grandiózus alkotás legyen, amelynek művészi, a hősi halottakat kellően gloriifikáló és gyászunkat kidomborító volta méltó legyen a fővároshoz.

— Remélem, hogy a jövő évi költségvetésben nagyobb összeget sikerül e célra biztosítani és akkor megindulhatnak az előkészítő munkálatok. Úgy tervezem, hogy annak idején nyilvános pályázatot hirdetünk, amelyen az ország valamennyi szobrász-művésze részt vehet. A beérkező pályaműveket azután, Zichy grófnak a fentebb említett és esetleg benyújtandó tervével együtt a főváros képzőművészeti bizottsága vizsgálná felül, amelyben kiváló szakemberek foglalnak helyet. A bizottság tagjai döntenék el, hogy melyik terv alkalmas a kivételre.

— A főváros természetesen örömmel fogadja a közönség körében meginduló akció és azt azokat hozzájárulást, a közönség áldozatkészsége teremtene meg. Szó lehet arról, hogy az így egybegyűlt összeget, amely csak legutóbb a terv mielőbbi megvalósulásáért, egyelőre letétként, illetve külön alapként kezeljük a gyűjtőmunkálatokig mindaddig, míg a főváros által előirányzott összeggel együtt a komoly cél érdekében fel nem használhatjuk.

— Az Ujság által felvetett eszmét, hogy a milleniumi emlékmű elé helyezték az Ismeretlen Katona sírhantját, helyesnek és életrevalónak tartom, mert valóban a franciák és az angolok is arra törekedtek, hogy monumentális hatású helyen állítsanak örök emléket a világháború hőseinek.

ZALA GYÖRGY SZOBRA SZMŰVÉSZ:

— Az ismeretlen katona sírhantjának a milleniumi emlékoszlop tövében való elhelyezését a legszerencsésebb megoldásnak tartom, amikor valami egészen helytálló kifejező emléket akarunk szentelni a világháború névtelen magyar hőseinek. Sokkal helyesebbnek tartom ezt a megoldást minden egyéb tervnél. Nincs szükség arra, hogy szarkofágot építsünk, vagy hatalmas monumentumot emeljünk, amint azt a franciák és úgy oldották meg ezt a kérdést, hogy az Arc de Triomphe alá egy márványszarkofágot helyeztek el megfelelő felirással.

Nem tartom helyes dolognak, hogy a Gellérthegyre szánják az ismeretlen katonának emlékművét,

mert bombasztikus hatása volna, de közelről sem volna olyan kifejező, mint a milleniumi emlékoszlopnál felállítandó kőlap, amely ott hirdethetné a világháború magyar hőseinek emlékét, ahol a nemzet ezeréves múltja tárul a néző szeme elé. Gyakorlatilag egyedül ezt a tervet tartom kivételnek, hogy a milleniumi emlékműnél helyeztünk el párisi és londoni mintára egy szép felirású kőlapot, ahová mindenki elviheti a kegyelet virágait és koszorúit. Ha monumentum emelésére gon-

dolnak, **ugy nem szabad elfeledni, hogy ezt a hatalmas érzést megfelelően ki sem lehet fejezni.** Olyannak kellene ugyis lenni, amely minden ember érzelmeit tolmácsolja és mindenben felkeltse a kegyeletnek és tiszteletnek az érzését a legnagyobb áldozatot hozó, életükkel fizető hősökkel szemben. Ezért nem tudom helyeselni a Gellért-hegyet lenyesegető tervet, amely a hegy egy barlangjában akar szarkofágot emelni és kétoldalt két hatalmas angyalt állítani. Ez sem megoldás, sokkal költőibb és szebb a milleniumi emlékművel kapcsolatosan megvalósítani ezt a lelkiismereti parancsot, hogy ismeretlen hőseinknek örök emléke álljon, minthogy a Ferenc József-hiddal szemben kiszögellő hegycsucsos barlangnyílásban legyen az emlék. Ha már ragaszkodnak ehhez a tervhez, **ugy ajánlom, hogy ebbe a barlangba építsenek egy kis kápolnát és a tetejére tegyenek egy szarkofágot, hogy így siluettet kapjon a kiszögellés, amire a szobrásznak törekedni kell, ha hatásos monumentumot akar alkotni.** De jobb, ha a Gellért-heggyel nem kísérleteznek, mert ezzel *ugyan-csak elbántak, amikor felrakták oda a hatalmas Gellért-szobrot és köréje kavicsokból hordták össze a hegyet.* Művészileg sem volna hatása ennek a barlangbeli megoldásnak és anyagilag is olyan követeléseket támasztana, amelyeket aligha tudnánk fedezni. A fantázia csapongásának határt kell szabni ennek az emlékműnek a létesítésénél, mert *a gondolat nagyságához mért grandiózus emlékművet uggy sem lehet megalkotni.* Mert ki tudja kifejezni az emberiségnek nagy tragédiáját, amelyet a világháboru jelent, amikor milliószámra hulltak el az emberek és ki tudná megmérni, hogy a zsenialitásnak, értéknek, nagyszerűségnek, alkotóképességnek és tehetségnek milyen hatalmas mennyisége veszett el velük. Ha ezt ki akarjuk fejezni, milyen szobrot kellene emelnünk?

Ezért mondom, a legszebb, legköltőibb megoldás a milleniumi emlékművel kapcsolatosan történhetik, ha oda, ahol most Árpád vezér lovasszobra áll, az előtte levő virággrupp helyére tesszük a mi ismeretlen katonánk sirhantját és oda viszi majd el mindenki a virágjait.

— Ezzel kapcsolatosan talán *ideje volna befejezni a milleniumi emlékművet is,* amelynek minden modellje készen áll műtermében. Pusztán Nagy Lajos és Ferenc József szobrát, amelyeket a forradalomban összetörttek, valamint a hiányzó öt vezérnek a szobrát kellene bronzba kiönteni. Ennek

a költsége nem volna több háromezrézer aranykoronánál, vagyis mai értékben ötmilliárdnál,

amit a kormányzat művészi célokra még az ország mai szegénységében is áldozhatna.

*

London és Páris már megalkották az Ismeretlen Katona sirhantját. Egyik helyen sem készítettek nagy pretenzióju monumentumot. Párisban az Arc de Triumph nemes íve alatt egy szép feliratu kőlap örökéggő gázlánggal, Londonban a westminsteri apátságban felállított obeliszk szimbolizálja az elhullott katonák ismeretlen sirdombját. Hasonló emlékmű létesítését indítványozza az *Ujság* legnagyobb történelmi jelentőségű emlékművünk, a millennáris mű Árpád-lovasszobor előtt levő virággrupp helyén. Az *Ujság fölveti az Ismeretlen Katona sirhantja megalkotására az eszmét és szívesen helyt ad továbbra is minden véleménynek és hozzászólásnak, amely előmozdítja a terv kivitelét, hogy az Ismeretlen Magyar Katonának is meg legyen az örökké élő szimboluma.*